

WEG MET HET FILOSOFIE ONDERWIJS

Eén grote misvatting is het. De gedachte dat filosofieonderwijs noodzakelijk is op scholen. Toch zullen de sprekers vanavond u van deze gedachte proberen te overtuigen. Wees op uw hoede! Zo zullen ze u waarschijnlijk gaan vertellen dat je van filosofie een beter mens wordt. Nu wantrouw ik bij voorbaat iedereen die beweert dat je ergens een beter mens van zou worden, maar wanneer iemand de filosofie als recept voorschrijft, dan maakt hij het wat mij betreft wel erg bont. Ik zou zeggen, neem eens een kijkje op de filosofie faculteit. Betere mensen? Nergens zul je een grotere verzameling van motorisch en contact gestoorde figuren bij elkaar zien als daar. Allemaal lieden waarvan de aanblik je onmiddellijk doet afvragen of wat bijlessen gymnastiek en sociale vaardigheden niet beter voor ze zouden zijn geweest dan filosofieonderwijs.

Nu begrijp ik ook wel dat het de filosofie niet te doen is om sportief aangelegde en sociaal vaardige mensen te kweken, maar dat het idee juist is om moreel betere mensen van ons te maken. Ik kan u verzekeren, ook die mensen zul je niet op de filosofie faculteit vinden. Want ook daar is het gekonkel, de onderlinge na-ijver, het geroddel, ach zeg maar het hele 'menselijke al te menselijke'-spectrum, even ontluisterend als op ieder willekeurig andere faculteit. En misschien is het op de filosofie faculteit zelfs nog wel wat erger omdat ze daar in hun ijdele waan denken beter te zijn dan de rest van de mensheid die geen filosofie studeert.

Laat ik u dit zeggen, volgens mij is de eerste de beste pretentieloze boerenpummel al snel een beter mens dan de zich suf piekerende filosoof die vooral vervuld is van zichzelf is omdat hij meent beter en dieper te kunnen huilen om de oppervlakkigheid en onverschilligheid van de mensheid, terwijl hij ondertussen, als het er op aankomt, net zomin bereid is offers te brengen voor een betere wereld als een ieder ander van ons. Nee, zonder de filosofie zou de wereld niet slechter af zijn dan ze nu al is.

Nog zo'n populaire misvatting over de filosofie is dat je er beter van zou gaan denken. Dat je er zelfs slimmer van zou worden. Het tegendeel is waar. Bij filosofie lopen veelal alleen maar zwak begaafden rond die zoveel mogelijk onbegrijpelijke taal uitkramen om hun gebrek aan intelligentie te maskeren. Hoe warriger ze spreken, hoe slimmer ze hopen over te komen. Dat is vaak pijnlijk om te zien. Het is ook enigszins aandoenlijk. Vooral als je ziet hoe ze, na uren met hun neus in de boeken te hebben gezeten, de apathische toestand van hun uitgeputte hersentjes met een gevoel van filosofische diepgang verwarren. Aandoenlijk of niet, slim kun je het in ieder geval niet noemen. Ja, je kunt het misschien een slimme vorm van zelfmisleiding noemen. Maar dat lijkt me toch niet iets waar we de jeugd mee dienen.

Nu ik hier zo sta te fulmineren zult u zich ondertussen misschien wel afvragen: heeft hij zelf geen filosofie gestudeerd, en heeft hij daar dan geen spijt van? Ja, ik heb filosofie gestudeerd, en ja, ik heb daar spijt van. Althans, ik dacht ook dat ik van filosofie een beter en slimmer mens zou worden. Ik kan u verzekeren, dat ben ik er niet van geworden. Bovendien verraadt mijn bankrekening dat ik er ook in materieel opzicht geen haar beter op ben geworden. Ook dat is bitter.

Maar, en dat moet ik de filosofie nageven, ik heb er wel mijn partner aan over gehouden. In haar onbevangen onschuld dacht ze destijds dat ik echt slimmer en beter was dan al die andere niet-filosofen die om haar aandacht streden. Inmiddels weten we allebei dat vooral zij de betere en slimmere van ons tweeën is. Al was het maar omdat ze nu al vier keer zoveel verdient als ik. Maar ook omdat ze nu na al die jaren, nog steeds blijde belangstelling veinst als ik weer eens een van mijn filosofische monologen afsteek. Iets waar ik me ondanks die geveinsheid toch iedere keer weer in verheug. Maar als ik haar dan na enige tijd weer een gaapje zie onderdrukken, dan weet ik dat het tijd is om braaf naar de keuken te sloffen en koffie te zetten, en me daarna naast haar op de bank te vleien om samen gezellig naar America's Next top Model of Popstars te gaan kijken. Ja, dat is wat de filosofie mij heeft gebracht: financiële en emotionele afhankelijk van het geld en de geveinsde belangstelling van mijn vrouw. Ik denk dat dat me zonder de filosofie ook wel was gelukt.

Nu past het natuurlijk niet om mijn persoonlijk verhaal als maat te nemen om over het nut van de filosofie te oordelen. En toch als we wat algemener kijken bijv. op het niveau van het publieke debat, dan moeten we ook constateren dat de filosofie iedere keer weer machteloos moet toezien hoe haar fraai geformuleerde frasen als losse flodders verloren gaan in het tumult van de alledaagse waan. Hoe mooi je ook allerlei politiek filosofische beginselen tegen iemand als Geert Wilders in stelling brengt, het resultaat is vaak dat de PVV nog verder stijgt in de peilingen. Dat zegt denk ik wel genoeg over het effect van de filosofie in het publieke debat.

Laat ik afsluiten, en dat doe ik door er toch een filosoof bij te halen, nl. de Amerikaanse filosoof Richard Rorty. Die heeft eens gezegd dat geen ethische of metafysische verhandeling ooit een verandering in het morele bewustzijn van de mensen heeft teweeg gebracht. Volgens Rorty zijn het enkel goede en aansprekende verhalen die wel de kracht hebben om mensen te veranderen. Rorty trok hieruit zijn conclusies. Hij liet de filosofie in de steek, en bekeerde zich tot de literatuur. Ik zou

zeggen, laten we zijn voorbeeld volgen. Schaf de filosofie af, en leer ze op school de verhalen die de harten beroeren. Als het er dan toch om gaat een beter mens te worden, dan hebben we meer aan zulke verhalen dan aan wat voor een filosofie dan ook.

Column Filosofisch Café – onderwijsavond
Marcel Zuiderland, 21 september 2010.